

## آسیب شناسی شبکه های اجتماعی: امنیت خانواده در فضای مجازی

برای مقابله با ناامنی در مسائل خانوادگی باید اولویت خانواده ها بر روابط مبتنی بر واقعیت، مهرورزی، عاطفه و عشق استوار باشد و فضای مجازی به عنوان مکمل فضای حقیقی در این زمینه قرار گیرد.

### چکیده پژوهش:

ناامنی در فضای مجازی می تواند به اشکال مختلف باشد:

الف) ناامنی در محتوا: شامل ناامنی در محتواهای نامناسب ارائه شده در فضای مجازی

ب) برقراری ارتباط غیر مفید: ارتباط افراد خانواده با افراد ناشناس و رسوخ و سواستفاده آنان از حریم امن خانواده ها

ج) حضور بی مورد و نامناسب در فضای مجازی: حضور بیش از اندازه افراد خانواده در فضای مجازی حتی در شب هنگام و پاسی از شب گذشته

د) سواستفاده مالی و غیر مالی از اعضای خانواده: کلاه برداری (مالی و غیر مالی از اعضای خانواده) در فضای مجازی به دلیل نا آشنایی اعضای خانواده در فضای مجازی

ه) قرار گیری در معرض شایعات: افراد خانواده در برابر شایعات قرار می گیرند و در صورت نداشتن دانش سواد رسانه ای در مبانی اعتقادی، سیاسی و اجتماعی دچار مشکل می شوند

جامعه شناسان امن بودن فضای خانه و خانواده را در رشد فرزندان، استحکام و پایداری خانواده مهم می دانند و یکی از دلایل وجود مشکلات در جامعه را به خطر افتادن بنیان خانواده ها می دانند. این روزها گاهی در خبرها از آسیب های اجتماعی از قبیل افزایش طلاق، افت تحصیلی و افسردگی فرزندان، فرار از خانه فرزندان، به خطر افتادن حریم خصوصی خبرهایی می شنویم و بعضی اوقات آمارهایی می شنویم که بعضی از کارشناسان فضای مجازی را به عنوان عامل اصلی آسیب ها معرفی می کنند و برخی دیگر ضمن تایید این موضوع به گونه ای دیگری به موضوع نگاه می کنند و بیان می کنند که این مشکلات در فضای حقیقی نیز وجود داشته است و فضای مجازی فقط آنها را تشدید کرده است. در هر صورت فضای مجازی چه به عنوان عامل اصلی و چه به عنوان عامل تشدید کننده در به خطر افتادن امنیت خانواده ها، موضوعی است که در این پژوهش مطرح است، ما در این پژوهش می خواهیم به دو سوال اصلی پاسخ دهیم، فضای مجازی چه تاثیری بر امنیت خانواده ها دارد؟ و به چه میزان به عنوان یک متغیر می تواند حریم و امنیت خانواده ها را تحت تاثیر قرار دهد؟

### تاثیر فضای مجازی در نارضایتی های خانوادگی

یکی از بزرگترین مسائل اجتماعی که جوامع امروزی به آن مبتلا می باشند ضعف بنیاد خانواده است. از آنجایی که مشکلات خانواده ها به صورت ناهنجاری های اجتماعی بروز می کند خانواده و سلامت آن از اهمیت فوق العاده ای برخوردار می باشد. آماده کردن فرزندان برای پذیرش مسئولیت های اجتماعی یکی از وظایف مهم و اساسی خانواده ها به شمار می رود. جوانان باید بتوانند به خصوص برای زندگی های مشترک آماده شوند و سعی نمایند روابط خود را با پیرامون شان در حد صرف نظر از آمار و ارقام بالا و روز افزونی که در مسایلی مانند بالا رفتن سن ازدواج، طلاق، فرار از منزل و سایر مسایل، متعارف و قابل قبولی تنظیم نمایند. خانوادگی وجود دارد، سرد شدن ارتباطات عاطفی و نارضایتی ها از زندگی خانوادگی است که باعث ناکامی ها و شکست های بزرگی در زندگی جوانان شده است. اینها نشان از مشکلاتی در سطح خانواده دارد که به نوعی باید ریشه یابی و درمان شوند. یکی از زمینه های اصلی در بروز مشکلات خانوادگی و اصولاً نارضایتی از زندگی مشترک، فضای مجازی است که تحت تاثیر تولیدات رسانه ای بوجود آمده و باعث آن گردیده تا سطح توقع و ارضاء از زندگی های مشترک را به خصوص در میان نسل جوان بالا ببرد. تحت تاثیر این فضا آنچه جوان باید از زندگی مشترک انتظار داشته باشد به نوعی تحریف می شود. لذت و صمیمیتی که از برنامه ها و محتویات رسانه های مجازی مانند فیلم ها و سریال ها در اذهان جوانان نقش می بندد تا حد بسیار زیادی در زندگی طبیعی قابل دست یابی نخواهند بود و این می تواند تبعات زیانباری برای آینده جوانان به همراه داشته باشد.

### پاسخ به سوالات و محورهای پژوهش

#### ۱- چه خطراتی امنیت خانواده ها را در فضای مجازی تهدید می کند؟

سرویس های فضای مجازی جایگزین ارتباطات بین خانواده ها

باید توجه شود که عامل رخدادهای اجتماعی محتوای رسانه ها هستند یا خود این رسانه ها. به نظر می رسد رسانه های نوین بستری شتابده ای هستند که این رخدادهای اجتماعی در آن شتاب می گیرند. اما آنچه که مبرهن است سرویس هایی است که فضای مجازی در اختیار کاربران قرار می دهد که این سرویس ها و امکانات مجازی عاملی برای اخلاص در امنیت خانواده ها شده است. بطور مثال فضای مجازی بصورت گسترده و رایگان امکاناتی در اختیار کاربران قرار می دهد که استفاده از آنها می تواند جدایی افراد از خانواده را تقویت کند، همچون برنامه هایی که امکانات گفتگوی مجازی را می دهد (چت روم ها و شبکه های مجازی موبایلی و ...).

## فضای مجازی شتاب دهنده به وجود گسل های خانوادگی

ذات این رسانه ها در درون خود سه عامل دارد: اول تولید، دوم محتوا و سوم زمان انتشار. در این رسانه ها هرچه ظرفیت مناسب تر باشد، آثار هنری و فرهنگی شتاب دهنده تر خواهند بود و با سرعت و شتاب بیشتری انتشار می یابند. با شیوع و فراگیری هرچه بیشتر این نوع رسانه ها، در صورت وجود گسل اعتقادی، اجتماعی، این گسل ها تبدیل به گسست می شود. زیرا فضای مجازی بر روی بستر گسل ها عمل می کنند. باید توجه داشت که این نوع رسانه ها می تواند هم تهدید کننده گسل ها و هم ترمیم کننده گسل ها باشند.

## ارتباطات کنترل نشده در فضای مجازی عاملی برای کاهش امنیت خانواده

با توجه به اینکه اعضای خانواده قدرت ارتباطی بیشتری به دست آورده اند، هر کدام از این اعضا می توانند با افراد دیگری ارتباط داشته باشند. به نظر می رسد در صورتی که این ارتباطات بدون توجه به رعایت حریم خصوصی صورت گیرد، اطلاعاتی از خانواده به بیرون منتشر می شود و یا پای افرادی در فضای مجازی به درون خانواده به طور غیرمستقیم باز می گردد و رفته رفته ممکن است در صورت سهل انگاری و بی توجهی این ارتباطات غیر کنترل شده امنیت خانواده را دچار مشکل کند.

## ۲- مصادیق نا امنی در فضای مجازی چیست ؟

مصادیق نا امنی در فضای مجازی از افشا شدن عکس های خصوصی تا به خطر افتادن حریم خانواده

مصادیق نا امنی در فضای مجازی خانواده می تواند به خطر افتادن حریم خصوصی به هر حالتی باشد از عکس های شخصی اعضای خانواده گرفته تا رازهای اعضای خانواده که افشا شدن آنها می تواند موجب نا امنی امنیت خانواده شود. بحث دیگر ممکن است موضوع توجه کم اعضای خانواده به همدیگر باشد و گفتگو و تعامل بین آنها را کاهش دهد. این کم شدن تعامل باعث می شود که خانواده ها کمتر از مشکلات هم باخبر شوند و در بعضی مواقع اطلاع کم داشتن خود باعث بروز مشکلات برای اعضای خانواده و به ویژه فرزندان شود. استفاده نادرست و بی محابا از فضای مجازی در برخی خانواده ها مشکلات جدیدی شکل داده که کاهش زمان گفتگوهای خانوادگی یکی از آنهاست. نتیجه این رویداد تلخ این است که اعضاء چنین خانواده هائی ناگزیرند، مشکلات خود را بجای طرح در کانون خانواده در شبکه های اجتماعی با غریبه ها در میان بگذارند و همین امر ایجاد کننده زمینه سوء استفاده کلاهبرداران و شیادان و فروپاشی کانون خانواده خواهد بود

## غرق شدن خانواده ها در جاذبه های رنگارنگ فضای مجازی

نکته مهم دیگر برای بهره گیری از فرصت های فضای مجازی، مدیریت زمان است. چنانچه استفاده کنندگان از این محیط این اصل مهم را مد نظر قرار ندهند و به بیان واضح تر خانواده ها غرق در جاذبه های رنگارنگ این فضا شوند و از دیگر کارهای مهم خود باز بمانند و همین امر آنان را در انجام دیگر وظایف خود دچار مشکل خواهد کرد.

## نا امنی های مختلف در فضای مجازی

نا امنی در فضای مجازی می تواند به اشکال مختلف باشد. همچون:

الف) نا امنی در محتوا: شامل نا امنی در محتوا های نامناسب ارائه شده در فضای مجازی

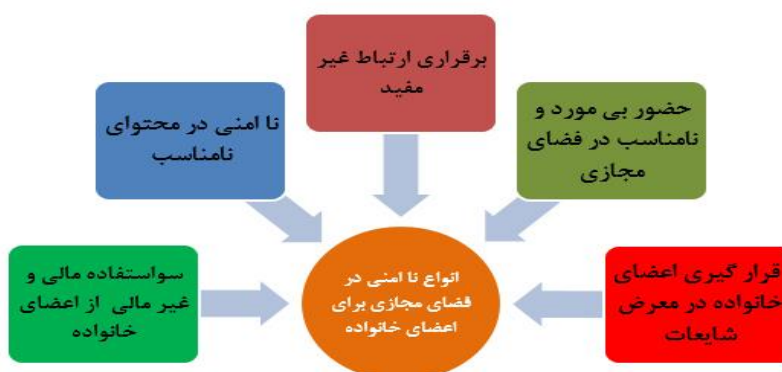
ب) برقراری ارتباط غیر مفید: ارتباط افراد خانواده با افراد ناشناس و رسوخ و سواستفاده آنان از حریم امن خانواده ها

ج) حضور بی مورد و نامناسب در فضای مجازی: حضور بیش از اندازه افراد خانواده در فضای مجازی حتی در شب هنگام و پاسی از شب گذشته

د) سواستفاده مالی و غیر مالی از اعضای خانواده: کلاه برداری (مالی و غیر مالی از اعضای خانواده) در فضای مجازی به دلیل نا آشنایی اعضای خانواده در فضای مجازی

ه) قرار گیری در معرض شایعات: افراد خانواده در برابر شایعات قرار می گیرند و در صورت نداشتن دانش سواد رسانه ای در میانی اعتقادی، سیاسی و اجتماعی دچار مشکل می شوند

نمودار شماره یک: انواع ناامنی در فضای مجازی برای اعضای خانواده



### ۳- خانواده ها چگونه باید با تهدیدات فضای مجازی مواجه شوند ؟

نفوذپذیری بیشتر فضای مجازی در خانواده های دارای مشکل اجتماعی

خانواده باید گسل های خانواده خود را شناخته و با راهکار های علمی به مقابله با آنها بپردازد؛ رسانه های مجازی بدلیل داشتن نفوذ بیشتر در خانواده های دارای مشکل، نفوذ پذیری بیشتری بر روی گسل خانواده می کنند و امنیت خانواده ها را به شدت در معرض خطر قرار می دهند. از این رو خانواده ها باید بیشتر به دنبال منشاء اجتماعی مشکل خود باشند و با پیگیری این رفتار های اجتماعی و کنترل رفتار مجازی افراد خانواده اقدام به بهینه سازی همبستگی خانوادگی کنند. همواره باید این را دانست که فضای مجازی بر روی گسل ها می نشیند و گسل ها در درون رفتار های اجتماعی به خانواده ها رسوخ می کنند پس همواره باید در پی پاسخ اصلی به این پرسش باشیم که چه شده است که خانواده من به این مشکل برخورد کرده است؟ و به رفتار های اجتماعی رجوع کنیم و ریشه های گسل ها را با هدفمند کردن رفتارها در فضای مجازی خانواده ها بخشکانیم، نه اینکه سعی کنیم با پاک کردن صورت مسئله به قطع ارتباط در فضای مجازی رو بیاوریم. مثلا بحران ازدواج درون فضای مجازی ریشه در اتفاقات اجتماعی خارج از فضای مجازی دارد و این ها با هم در ارتباط تنگاتنگی هستند. این ها موارد به خودی خود نمی تواند عامل عله باشند بلکه با هم در ارتباطی تنگاتنگ هستند.

### توجه بیشتر خانواده ها به اوقات فراغت .

خانواده ها باید دقت بیشتری در اوقات فراغت خانواده داشته باشند تا رسانه های مجازی به دلیل تنوع زیاد برای افراد خانواده نتوانند از این فرصت استفاده و امنیت خانواده را تهدید کنند. برای افزایش امنیت خانواده ها می توان با استفاده از گردهمایی ها و دورهمی خانوادگی که بصورت هفتگی و زمان بندی شده و البته با هزینه های معقول و منطقی برپا شود تا تمام افراد خانواده در آن شرکت کنند و نیاز اجتماعی افراد تامین شود و پاسخ مناسبی به نیاز جوانان داده شود تا جوانان برای تامین نیاز های اجتماعی خود مجبور به پرداخت هزینه های اضافی نشوند.

### لزوم استفاده خانواده ها از فضای مجازی سالم

از دلایلی که خانواده رد فضای مجازی دچار مشکل می شود شاید این باشد که درآمد خانواده با مخارج آن همخوانی ندارد. برای همین امنیت خانواده ها به خطر می افتد؛ برای رفع این مشکل باید خانواده با محاسبه دقیق و برنامه ریزی مناسب مخارج را معقولانه و با اولویت بندی خرج کند تا از گسست خانواده جلوگیری کند. خانواده ها باید با تدبیر و تکیه بر سواد رسانه ای و دانش روز سرپرست خانواده با استفاده از برنامه های مجازی سالم فضایی امن برای خانواده خود مهیا کنند.

### همراهی گروهی والدین با فرزندان در فضای مجازی

والدین باید نقش بازیگر ناظر را در این فضا اجرا کنند و در این هنگام است که علاوه بر فعال شدن خود در فضای مجازی می توانند آشنایی کاملی با این فضا به دست بیاورند. به نظر می رسد حضور در فضای مجازی اگر به صورت خانوادگی باشد بهتر است. زیرا از این طریق الگویی مناسبی برای فرزندان و خانواده ایجاد می شود و به نوعی امنیت خانواده تضمین می گردد.

### بالا بردن سواد رسانه ای اعضای خانواده

به نظر می رسد که ارتباط و تعامل افراد در فضای مجازی باید به صورت هدفمند و کنترل شده باشد. بالا بردن سواد رسانه ای و سواد سایبری فرزندان و اعضای خانواده موضوعی است که از افشای مسائل محرمانه خانواده که نیازی به افشای آنها نیست خودداری شود.

## حساسیت خانواده ها در خصوص تنها بودن فرزندان در فضای مجازی

دکتر الوندی، کارشناس رسانه: خانواده ها می توانند اوقات بیشتری با فرزندان در فضای بیرون از خانه با فرزندان سپری کنند به طوری که فرزندان از نظر عاطفی، احساس خلا نکنند و جهت جبران این کمبود به فضای مجازی پناه نبرند. از آسیب های فضای مجازی تنها بودن فرزندان در دنیای مجازی است. خانواده ها باید آگاه باشند که فرزندان خود را در فضای مجازی به تنهای رها ننمایند. همان طور که خانواده ها حساسیت ویژه ای در تنها نبودن دختر و پسر نوجوان در محیط بیرون از خانه دارند دقیقاً همان حساسیت را باید در فضای مجازی هم داشته باشند.

## ۴- وظایف مسئولان در حفاظت از امنیت خانواده در فضای چیست؟

قانون گذاری صحیح و دقیق در فضای مجازی

مسولان و متولیان امر باید با قانونگذاری صحیح و دقیق از امنیت خانواده در فضای مجازی پاسداری کنند و خانواده باید با استفاده از این قوانین و پایبندی و رعایت این قوانین به امنیت خانواده خود کمک کنند. از جمله وظایف حاکمیت در ایجاد امکانات و در اختیار قرار دادن فضای مجازی و اینترنت پاک و تولیدات محتوایی مناسب در این فضا است.

## نتیجه گیری

برای مقابله با ناامنی در مسائل خانوادگی باید اولویت خانواده ها بر روابط مبتنی بر واقعیت، مهرورزی، عاطفه و عشق استوار باشد و فضای مجازی به عنوان مکمل فضای حقیقی در این زمینه قرار گیرد. اگر ارتباطات مجازی نقش مکمل داشته باشند مفیدتر به نظر میرسند و نقش تکمیل کننده را بهتر می توانند در امنیت خانواده ها ایفا کنند. همچنین هنگامی که به دلایلی نتوانند افراد خانواده دور هم باشند فضای مجازی می تواند با امکانتی و داشتن بستری مناسب عواطف خانوادگی و عشق بین افراد خانواده را محکمتر به نمایش در آورد. همواره باید رابطه حقیقی خانواده را در نظر گرفت و در جهت میل به آن حرکت کرد و جایگزینی برای آن نباید انتخاب کرد و نباید جایگزین نامناسبی اجازه داد تا به جای رابطه حقیقی بنشیند.

از طرف دیگر مهم ترین عامل ارتقاء امنیت کاربران و خانواده در فضای مجازی افزایش مهارت خود کاربران در استفاده از فضای مجازی است. سواد رسانه ای کاربران نقشی بسیار اساسی در کاهش آسیب های فضای مجازی و افزایش امنیت و ایمنی خانواده ها دارد، چراکه اعضای خانواده با مهارت و سواد رسانه ای بیشتر می توانند امنیت بیشتری در فضای مجازی داشته باشند. کاربران دارای مهارت و دانایی بیشتری هنگام حضور در شبکه های اجتماعی و مرور وب سایت ها و ... و در باز نشر مطالب و محتوا در فضای مجازی دقت و وسواس بیشتری به کار می برند.

تهیه و تنظیم: مرکز بهداشت و درمان دانشگاه گیلان